

Osallistumis- ja puheoikeuden myöntäminen vanhus- ja vammaisneuvoston edustajalle valtuuston ja lautakuntien kokouksiin

Kunnanhallitus 31.08.2026 § 151

293/00.02.06/2026

Valmistelija: talous- ja hallintojohtaja

Sonkajärven kunnanhallitukselle on tullut 18.8.2026 aloite vanhus- ja vammaisneuvostolta.

Sonkajärven vanhus- ja vammaisneuvosto esittää Sonkajärven kunnalle, että vanhus- ja vammaisneuvoston edustaja tai hänen varahenkilönsä saa osallistumis- ja puheoikeuden kunnanvaltuuston kokouksiin ja mahdollisiin iltakouluihin. Vanhus- ja vammaisneuvosto esittää myös, että neuvoston edustaja saa osallistumis- ja puheoikeuden teknisen lautakunnan, Sukevan aluelautakunnan ja sivistyslautakunnan kokouksiin.

Vanhus- ja vammaisneuvosto perustelee esitystä sillä, että vastaava käytäntö on toteutettu useassa Pohjois-Savon kunnassa ja kaupungissa esimerkiksi Kiuruvesi ja Kuopio. Myös Pohjois-Savon Hyvinvointialueen aluevaltuustossa on niin Ikäihmisten kuin Vammaisneuvoston edustajat. Hyvinvointialueen lautakunnissa on asiaan liittyvän neuvoston edustaja mukana.

Vanhus- ja vammaisneuvosto esittää, että Sonkajärven kunnanhallitus ja kunnanvaltuusto suhtautuvat myönteisesti esitykseen. ”Haluumme olla aktiivisesti mukana rakentamassa ikäihmisiä ja kaikkia arvostavaa kuntaamme.”

Kuntalain 27 §:n mukaan kunnanhallituksen on asetettava vanhusneuvosto ja huolehdittava sen toimintaedellytyksistä. Vanhusneuvostolle on annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden, elinympäristön, asumisen, liikkumisen, päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen tai palvelujen kannalta. Vastaava velvollisuus koskee kuntalain 28 §:n perusteella vammaisneuvostoa.

Kuntalain sanamuodoista on tulkittavissa, että neuvoston tehtävänä on vaikuttaa lain mukaisiin asioihin, ennen kuin asioissa tehdään päätöksiä. Tämä toteutuu käytännössä jo tällä hetkellä esimerkiksi pyytämällä neuvostolta lausuntoja, kuulemalla neuvoston jäseniä asiantuntijoina sekä neuvostoon nimettyjen kunnanhallituksen edustajien ja neuvoston muiden jäsenten välisellä vuorovaikutuksella. Kuntalain velvoite voidaan siis täyttää kuulemalla neuvostoa suunnittelu- ja valmisteluvaiheessa niissä asioissa, joissa neuvoston asiantuntemuksella on merkitystä. Näin vaikuttaminen tapahtuu oikea-aikaisesti ennen lautakunnan tai valtuuston päätöksentekoa.

Sonkajärven hallintosäännön 90 §:ssä määrätään, että valtuusto päättää muiden henkilöiden läsnäolo- ja puheoikeudesta.

Sonkajärven hallintosäännön 129 §:n mukaan toimielin (tässä tapauksessa lautakunta) päättää muiden henkilöiden läsnäolo- ja puheoikeudesta ottaen huomioon salassa pidettävien asioiden käsittelyn. Toimielin voi

myös kuulla asiantuntijaa yksittäisessä asiassa, jolloin asiantuntija on läsnä vain kyseisen asian käsittelyn ajan.

Sonkajärven hallintosäännön kirjaukset valtuuston ja lautakuntien toimivallasta päättää muiden henkilöiden läsnäolo- ja puheoikeudesta on tarkoitettu koskemaan erillistapauksia. Pysyvästä läsnäolo- ja puheoikeudesta on syytä päättää hallintosäännössä, jolloin ei synny tilannetta, jossa lautakunnan päättäisivät asiasta keskenään ristiriitaisella tavalla.

Vanhus- ja vammaisneuvoston kokoonpano ei perustu kuntavaalin tulokseen, eikä sen valinnassa toteuteta puolueiden poliittista suhteellisuutta. Neuvoston jäsenen pysyvä läsnäolo- ja puheoikeus valtuustossa ja lautakunnissa voi antaa jollekin ryhmälle sellaisen näkyvän ja institutionaalisen vaikutuskanavan suoraan toimielimiin, jolle ei ole vaalitulokseen ja poliittisiin neuvotteluihin perustuvaa oikeutusta.

Vanhus- ja vammaisneuvoston jäsenet eivät ole asemansa perusteella kunnan luottamushenkilöitä eivätkä toimi virkavastuulla. He eivät myöskään ole varsinaisen toimielimen jäseniä. Tämä korostaa sitä, että heidän tiedonsaantioikeuttaan, vastuutaan ja asemaansa ei tule rinnastaa valtuutetun tai lautakunnan jäsenen asemaan. Lautakuntien kokoukset ovat lähtökohtaisesti suljettuja, ja niissä voidaan käsitellä salassa pidettäviä henkilötietoja tai yksilöasioita. Hallintosäännön 129 § edellyttää nimenomaisesti salassa pidettävien asioiden huomioon ottamista läsnäolo- ja puheoikeudesta päätettäessä. Kuntaliiton tulkinnan mukaan puhe- ja läsnäolo-oikeus ei automaattisesti anna oikeutta salassa pidettäviin tietoihin. Jos tiedolla ei ole yhteyttä henkilön tehtävään tai kunta ei ole asiassa itse asianosainen, puhe- ja läsnäolo-oikeutetun tulisi lähtökohtaisesti poistua asian käsittelyn ajaksi. Tämä aiheuttaisi käytännössä:

- esityslistojen ja kokousmateriaalien käyttöoikeuksien rajaamista
- poistumisia kesken kokouksen
- erillistä esteellisyys- ja salassapitoarviointia
- puheenjohtajalle ja sihteerille lisävastuuta
- tietosuojariskejä erityisesti henkilöstö- ja yksilöasioissa.

Koska neuvoston edustaja voi samalla olla esimerkiksi yhdistyksen edustaja, palvelun käyttäjä, hakija tai muutoin sidoksissa käsiteltävään asiaan, esteellisyystilanteita voi syntyä käytännössä enemmän kuin ennakolta arvioidaan.

Vaikuttamistoimielimen tehtävä on edustaa tietyn väestöryhmän kokemuksia ja näkökulmaa. Valtuutetun ja lautakunnan jäsenen tehtävä on puolestaan arvioida koko kunnan etua ja kantaa poliittinen vastuu päätöksestä. Jos edustaja osallistuu jatkuvasti kaikkiin kokouksiin, kuntalaisille voi syntyä epäselvä käsitys siitä:

- kuuluuko hän toimielimeen
- käyttääkö hän päätösvaltaa
- ketä hän edustaa
- kuka vastaa hänen esittämistään kannoista
- sitovatko hänen puheenvuoronsa koko neuvostoa.

Yhteenvetona todetaan, että läsnäolo- ja puheoikeuden myöntäminen vaikuttamistoimielimen jäsenelle ei ole tarkoituksenmukaista, koska:

- kuntalaki ei edellytä näin laajaa oikeutta
- neuvoston vaikuttaminen on tehokkainta valmisteluvaiheessa
- kaikki kokousasiat eivät kuulu neuvoston lakisääteiseen tehtäväalueeseen

- salassapito, tietosuoja ja esteellisyys vaikeuttavat yleistä osallistumisoikeutta
- järjestelyn suhde muihin vaikuttamistoimielimiin on arvioitava yhdenvertaisesti
- poliittisten toimielinten ja neuvoa-antavien vaikuttamistoimielinten roolit on pidettävä selkeinä.

Läsnäolo- ja puheoikeuden sijaan:

- neuvostolle toimitetaan tieto valmisteluun tulevista asioista, joilla voi olla merkitystä ikääntyneille tai vammaisille
- neuvostolta pyydetään lausunto riittävän aikaisin
- edustaja voidaan kutsua lautakuntaan asiantuntijaksi yksittäisen asian ajaksi hallintosäännön 129 §:n perusteella
- valtuuston julkisia kokouksia neuvoston jäsenet voivat seurata yleisönä
- tarvittaessa valtuusto voi myöntää edustajalle puheoikeuden yksittäiseen neuvoston kannalta merkittävään asiaan
- salassa pidettävät asiat ja yksilöasiat rajataan aina osallistumisen ulkopuolelle.

Tämä täyttää kuntalain osallistumista koskevan tarkoituksen, mutta säilyttää samalla selkeän eron poliittisesti valittujen päätöksentekijöiden ja neuvoa-antavan vaikuttamistoimielimen välillä.

Päätösesitys

Kunnanjohtaja:

Kunnanhallitus esittää valtuustolle, että hallintosääntöön ei lisätä vanhus- ja vammaisneuvoston jäsenen läsnäolo- ja puheoikeutta valtuuston ja lautakuntien kokouksessa. Perustelut ovat seuraavat:

Kuntalain 27 ja 28 §:n mukaan vanhus- ja vammaisneuvostolle on annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan neuvoston edustamien väestöryhmien kannalta merkityksellisissä asioissa. Laki ei kuitenkaan edellytä neuvoston edustajalle pysyvää läsnäolo- ja puheoikeutta kunnanvaltuuston tai lautakuntien kokouksissa.

Vanhus- ja vammaisneuvosto ei ole kuntalaissa tarkoitettu kunnan toimielin, eikä sen edustajalla ole toimielimen jäsenen asemaa, päätösvaltaa tai jäsenen vastuuta. Yleiseen läsnäolo-oikeuteen liittyy lisäksi salassa pidettävien tietojen, henkilötietojen, esteellisyyden ja eri vaikuttamistoimielinten yhdenvertaisen kohtelun kannalta ratkaistavia kysymyksiä.

Neuvoston vaikuttamismahdollisuudet toteutetaan tarkoituksenmukaisemmin ottamalla neuvosto mukaan asioiden valmisteluun, pyytämällä siltä lausuntoja ja kuulemalla sen edustajaa toimielimen kokouksessa asiantuntijana silloin, kun käsiteltävällä asialla on olennainen merkitys ikääntyneille tai vammaisille henkilöille. Näin neuvoston asiantuntemus voidaan ottaa huomioon oikea-aikaisesti samalla, kun kunnan poliittisten toimielinten ja neuvoa-antavien vaikuttamistoimielinten tehtävät ja vastuut säilyvät selkeinä.

Päätös

Kunnanhallitus:

Kunnanhallitus yksimielisesti päätti esittää valtuustolle, että hallintosääntöön ei lisätä vanhus- ja vammaisneuvoston jäsenen läsnäolo- ja puheoikeutta valtuuston ja lautakuntien kokouksessa. Perustelut ovat seuraavat:

Kuntalain 27 ja 28 §:n mukaan vanhus- ja vammaisneuvostolle on annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan neuvoston edustamien

väestöryhmien kannalta merkityksellisissä asioissa. Laki ei kuitenkaan edellytä neuvoston edustajalle pysyvää läsnäolo- ja puheoikeutta kunnanvaltuuston tai lautakuntien kokouksissa.

Vanhus- ja vammaisneuvosto ei ole kuntalaissa tarkoitettu kunnan toimielin, eikä sen edustajalla ole toimielimen jäsenen asemaa, päätösvaltaa tai jäsenen vastuuta. Yleiseen läsnäolo-oikeuteen liittyy lisäksi salassa pidettävien tietojen, henkilötietojen, esteellisyyden ja eri vaikuttamistoimielinten yhdenvertaisen kohtelun kannalta ratkaistavia kysymyksiä.

Neuvoston vaikuttamismahdollisuudet toteutetaan tarkoituksenmukaisemmin ottamalla neuvosto mukaan asioiden valmisteluun, pyytämällä siltä lausuntoja ja kuulemalla sen edustajaa toimielimen kokouksessa asiantuntijana silloin, kun käsiteltävällä asialla on olennainen merkitys ikääntyneille tai vammaisille henkilöille. Näin neuvoston asiantuntemus voidaan ottaa huomioon oikea-aikaisesti samalla, kun kunnan poliittisten toimielinten ja neuvoa-antavien vaikuttamistoimielinten tehtävät ja vastuut säilyvät selkeinä.
